

ПРО КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПРИ ВІДКРИТІЙ РОЗРОБЦІ РОДОВИЩА

*В. І. Прокопенко, д. т .н., професор, ДВНЗ «Національний гірничий університет»,
prokopenko_vasil@ukr.net*

Методологія дослідження. Результати отримані за рахунок застосування методів: систематизації – при визначенні витрат гірничодобувного підприємства на відведення земель під розробку родовища; наукового узагальнення – для з'ясування економічної сутності критеріїв оцінювання ефективності землезбереження; формалізації – для моделювання критеріїв оцінки ефективності гірничотехнічної рекультивації; дисконтування – при приведенні грошових потоків до початкового моменту відведення земель.

Результати. Запропоновано критерії оцінки землезбереження на основі показників економічної ефективності відновлення порушених земель, рівня збереження грошової оцінки природних ресурсів та строку окупності витрат на рекультиваційні роботи. Виконано спільну оцінку за цими критеріями за допомогою інтегрального коефіцієнту економічної ефективності землезбереження, який відображає розміри, ступінь і характер порушення природних земель, їх наступного відновлення й використання по всіх технологічних об'єктах кар'єру.

Розроблено методичні засади розрахунку збитковості гірничодобувного підприємства від відтворення порушених земельних ресурсів, які передбачають зрушення в часі між його витратами на відведення природних земель та рекультивацію порушених земель й доходами від повернення рекультивованих земель. Встановлено, що витрати на відновлення земної поверхні, порушеної відкритими гірничими розробками, обумовлені значною мірою напрямом наступного використання відновлених земель, що визначається їхнім бонітетом.

Новизна. Узагальнено та систематизовано складові елементи та вихідні дані для розрахунку економічної ефективності землезбереження при відкритій розробці родовища, які відбивають ціноутворення на природні та рекультивовані землі на засадах земельної реформи, що здійснюється сьогодні в Україні.

Практична значущість. Обґрунтовано економічні передумови забезпечення певного балу родючості техногенних ґрунтів у взаємозв'язку з витратами на гірничотехнічну рекультивацію, які зумовлюють збитковість підприємства. Для марганцевих кар'єрів ОГЗК інтегральний коефіцієнт економічної ефективності землезбереження становить $-0,57$, що свідчить про збитковість рекультивації відпрацьованих земель, здебільшого, унаслідок незначної площі земельних ділянок, повернутих за сільськогосподарським напрямом використання.

Ключові слова: експлуатація родовища, земельні ресурси, критерії оцінки, витрати на рекультивуацію, збиток і доход підприємства, фактор часу.

Література

1. Крупейников И. А. Некоторые проблемы рекультивации земель и создания новых культурных ландшафтов / И. А. Крупейников, А. М. Холмецкий // Новое в жизни, науке, технике. Сер. «Наука о земле». – М. : Знание, 1979. – № 7. – 48 с.
Krupeynikov I. A. *Nekotorye problemy rekultivatsii zemel i sozdaniya novykh kulturnykh landshaftov* [Some land re-cultivation problems and creation new cultural landshaft] / I. A. Krupeynikov, A. M. Kholmetskiy // *Novoe v zhizni, nauke, tekhnike. Ser. «Наука о земле»*. – М. : Znanie, 1979. – № 7. – 48 p.
2. Бекаревич Н. Е. Временные методические рекомендации по оценке рекультивированных земель / Н. Е. Бекаревич, В. В. Волох, В. И. Фененко. – Днепропетровск : Днепропетр. филиал ин-та землеустройства, 1996. – 39 с.
Bekarevich N. E. *Vremennyye metodicheskie rekomendatsii po otsenke rekultivirovannykh zemel* [Temporary methodic recommendations up to re-cultivation land evaluation] / N. E. Bekarevich, V. V. Volokh, V. I. Fenenko. – Dnepropetrovsk : Dnepropetr. filial in-ta zemleustroystva, 1996. – 39 p
3. Гуменик И. Л. Общие проблемы природопользования и экоустойчивого развития горнопромышленных регионов / И. Л. Гуменик, А. И. Панасенко // Науковий вісник НГУ. – 2007. – № 6. – С. 60–65.
Gumenik I. L. *Obshchie problemy prirodopolzovaniya i ekoustoychivogo razvitiya gornopromyshlennykh regionov* [Common problems nature-using and eko-stability mining-industrial regions development] / I. L. Gumenik, A. I. Panasenko // *Naukovyy visnyk NGU*. – 2007. – № 6. – P. 60–65.
4. Копач П. І. Врахування циклічності технологічних, економічних та природно-екологічних процесів при прогнозуванні в системі моніторингу навколишнього середовища гірничодобувних районів / П. І. Копач, Н. В. Горобець, Т. Т. Данько / Екологія і природокористування. Дніпропетровськ, ІППЕ НАН України. – 2010. – Вип. 13. – С. 177–188.
Kopach P. I. *Vrakhuvannya tsyklichnosti tekhnologichnykh, ekonomichnykh ta pryrodno-ekologichnykh protsesiv pry prognuzuvanni v systemi monitoryngu navkolyshnogo seredovyscha hirnychodobuvnykh rayoniv* [Cycling registration of technical, economic, nature-ecological processes in prognosis of monitoring surroundings of mining-extracting regions] / P. I. Kopach, N. V. Horobets, T. T. Danko / *Ekologiya i pryrodokorystuvannya. Dnipropetrovsk, IPPE NAN Ukrainy*. – 2010. – Vyp. 13. – P. 177–188.
5. Мормуль Т. Н. Развитие технологических схем горных работ для сокращения остаточного выработанного пространства / Т. Н. Мормуль, Ю. И. Литвинов // Науковий вісник НГУ. – 2011. – № 5. – С. 36–41.
Mormul T. N. *Razvitie tekhnologicheskikh skhem gornykh rabot dlya sokrashcheniya ostatchnogo vyrabotannogo prostranstva* [Technological schemes mining works development for shorten of rest drawing up space] / T. N. Mormul, Yu. I. Litvinov // *Naukovyy visnyk NHU*. – 2011. – № 5. – P. 36–41.
6. Фененко В. І. Методика прогнозування втрат земельних ресурсів при відкритій розробці марганцевих родовищ / В. І. Фененко // Екологія і природокористування. 2004. – Вип.7. – С. 111–116.
Fenenko V. I. *Metodika prohnnozuvannya vtrat zemelnykh resursiv pry vidkrytiy rozrobtsi marhantsevykh rodovyshch* [Prognoses method of land resources losses during open working up of manganese deposits] / V. I. Fenenko // *Ekologiya i pryrodokorystuvannya*. 2004. – Vyp.7. – P. 111–116.
7. Шапарь А. Г. Систематизация технологических схем открытой разработки техногенных месторождений / А. Г. Шапарь, П. И. Копач, Л. В. Якубенко, Б. С. Гулямов, Н. В. Ильченко / Екологія і природокористування. – Дніпропетровськ, ІППЕ НАН України. – 2010. – Вип. 13. – С. 102–109.
Shapar A. G. *Sistematizatsiya tekhnologicheskikh skhem otкрытой razrabotki tekhnogennykh mestorozhdeniy* [Technological schemes systematization of open working up technogenic deposits] / A. G. Shapar, P. I. Kopach, L. V. Yakubenko, B. S. Gulyamov, N. V. Ilchenko / *Ekologiya i pryrodokorystuvannya*. – Dnipropetrovsk, IPPE NAN Ukrainy. – 2010. – Vyp. 13. – P. 102–109.
8. Горлачук В. В. Управління землями з особливим режимом використання в контексті стратегії збалансованого розвитку природокористування / В. В. Горлачук, В. Г. В'юн, В. П. Янчук. – Миколаїв : Шамрай, 2003. – 148 с.
Horlachuk V. V. *Upravlinnia zemliamy z osoblyvym rezhymom vykorystannia v konteksti stratehii zbalansovanoho rozvytku pryrodokorystuvannya* [Lands with special using regime management in context balanced nature-using development strategy] / V. V. Horlachuk, V. H. Viun, V. N. Yanchuk. – Mykolaiv : Shamray, 2003. – 148 p.

9. Певзнер М. Е. Горное дело и охрана окружающей среды / М. Е. Певзнер. – М. : Изд-во МГГУ, 2000. – 300 с.
Pevzner M. E. *Gornoe delo i okhrana okruzhayushchey sredy* [Mining and surrounding guarding] / M. E. Pevzner. – М. : Izd-vo MGГУ, 2000. – 300 p.
10. Дриженко А. Ю. Восстановление земель при горных разработках / А. Ю. Дриженко. – М. : Недра, 1988. – 241 с.
Dryzhenko A. Yu. *Vosstanovlenie zemel pri gornyykh razrbotkakh* [Lands restoration in mining exploiting] / A. Yu. Drizhenko. – М. : Nedra, 1988. – 241 p.
11. Шапар А. Г. Ресурсозберігаючі технології видобутку корисних копалин на кар'єрах України / А. Г. Шапар. – К. : Наукова Думка, 1998. – 91 с.
Shapar A. H. *Resursyozberihayuchi tekhnolohii vydobutku korysnykh kopalyn na karyerakh Ukrainy* [Resource-keeping technologies of useful deposits extractions on Ukrainian quarries] / A. H. Shapar. – К. : Naukova Dumka, 1998. – 91 p.
12. Трубецкой К. Н. Развитие новых направлений в комплексном освоении недр / К. Н. Трубецкой. – М. : ИПКОН АН СССР, 1990. – 360 с.
Trubetskoy K. N. *Razvitie novykh napravleniy v kompleksnom osvoenii neдр* [New directions development in complex mastering deposits] / K. N. Trubetskoy. – М. : IPKON AN SSSR, 1990. – 360 p.
13. Серeda Г. Л. Рекультивация земель, нарушенных открытыми горными работами при добыче марганцевой руды на Орджоникидзевском горно-обогатительном комбинате / Г. Л. Серeda, О. Е. Добрынин // Тр. Днепропетровского сельскохозяйственного института «Рекультивация земель». – Днепропетровск : РИО Днепропетр. СХИ. – 1974. – Т. XXVI. – С. 180–190.
Sereda G. L. *Rekultivatsiya zemel, narushennykh otkrytymi gornymi rabotami pri dobyche margantsevoy rudy na Ordzhonikidzevskom gorno-obogatitel'nom kombinatе* [Lands re-cultivation, which were break out open mining works during extraction of manganese deposits on Ordzhonikidze' mining-enrichment enterprise] / G L. Sereda, O. E. Dobrynin // Tr. Dnepropetrovskogo selskokhozyaystvennogo instituta «Rekultivatsiya zemel». – Dnepropetrovsk : RIO Dnepropetr. SKhI. – 1974. – Т. XXVI. – P. 180–190.
14. Прокопенко В. І. Технологія і економіка гірничого землекористування / В. І. Прокопенко, В. І. Фененко, О. О. Кириченко. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – 270 с.
Prokopenko V. I. *Tekhnolohiya i ekonomika hirnychogo zemlekorystuvannya* [Mining land-using technology and economic] / V. I. Prokopenko, V. I. Fenenko, O. O. Kyrychenko. – Dnipropetrovsk : Nauka i osvita, 2006. – 270 p.
15. Грошова оцінка земель сільськогосподарського призначення по Дніпропетровській області. – Дніпропетровськ : Днепропетр. филиал ин-та землеустройства, 1995. – 398 с.
Hroshova otsinka zemel silskogospodarskoho pryznachennia po Dnipropetrovskiy oblasti [Money' lands agriculture appointment evaluation on Dnepropetrovsk' region]. – Dnipropetrovsk : Dnepropetr. filial in-ta zemleustroystva, 1995. – 398 p.